

ризирането на чешката и словашка поезия в България, както и за моето творчество. Но че ще я получа в една все още ранна възраст преди 40 години – това не съм го очаквала и за мен това е изключително признание. Наградата е специална за мен, тъй като се дава както от чешка, така и от словашка страна. Това е изключително важно за мен, защото обичам и двете „страни“ на бивша Чехословакия.

– Върху какво работиш в момента? Какво следва?

– Продължавам да творя поезия, разбира се. Както и да превеждам. Със словашката поетеса Мартина Стракова пишем заедно стихосбирка – стихове за европейски градове, която ще издадем двуезично. Идеята се роди след като тя посети София и остана очарована от красотата ѝ – сътворихме стихотворението „Катедралата на Александър Невски“. И решихме да продължим в писането на стихове за други европейски градове. Смятам обаче вече да намаля ходенето по фестивали (ако е възможно...) и да се посветя повече и на литературно-критическата си дейност, да издам най-накрая дисертационната си работа като книга в България или Чехия.

– В момента си в Лондон. С какво се занимаваш? Ще се върнеш ли в Чехия или Словакия?

– Живея в Лондон със съпруга си, който е българин, но и английски поданик. Работя като учител по български език и литература в Българското училище за изкуства и езици „Боян Мага“ в Лондон. Работата с ученици ми дава много. Но Лондон не ми импонира толкова, колкото една Прага или Братислава. Когато показах на мъжа си Прага, той също беше възхитен. Надявам се да имаме възможност да живеем в Прага за по-дълъг период от време в бъдеще. Но аз пътувам много често, както до Братислава, така и до Прага, така че не чувствам да съм се разделила с тези места по някакъв начин – сърцето ми е винаги там някъде... по границите и „страните“ на Моравия.

Въпросите зададе: Силвия Кръстева ◆

До Севлиево през Елена, Велико Търново и Трявна

История, която дълго обикаля, преди да стигне у дома, за да обхване с обич „целия свят“

Ако пътувате от София към Севлиево, откъде ще минете? Разбира се, през прохода Твърдица–Елена. Не, не греша – знам добре, че прекият маршрут е по автомагистрала „Хемус“. Но преките пътища не са най-интересните, особено в началото на юни, когато да се пътува е толкова приятно! Пък и ние всъщност не отиваме директно в родния ми град, а ще спрем във Велико Търново. Поводът да посетим старата столица е събитие, което очаквам с нетърпение от 20 години! Среща с колегите ми от първия випуск на Богословския факултет към Великотърновския университет. Наистина специални хора, които много обичам.

Измъкваме се от София раничко, за да имаме повече време да спираме тук-там. До Нова Загора се движим по магистрала „Тракия“, а там отбиваме към града и после – през село Кортен, продължаваме по чудесен път към Твърдица. Мимоходом да кажа няколко гуми. Разбира се, на първо място за кортенското вино от избите на „Домейн Бойар“, високо оценявано от винените експерти по цял свят. Миналата година особени овації сред тях предизвикали вината с името „Кортен“ – всичките, общо шест, са получили златни медали. Пробвах вече някои и наистина ми допаднаха, но и виното на брат'чеда – кортенска рога по сребрена линия, си е за златен медал! (Свиленчо, кака, поне 10 литра очаквам за тези гуми!) Навремето село Кортен е било известно и с минералните си бани. Местните легенди разказват, че след лечение тук хората хвърлят бастуните. Водата е доказана основно за проблеми на опорно-двигателната система, но също и на стомашно-чревния тракт, жлъчката и черния гроб. Минералните извори всъщност не са в Кортен, а в близкото село Баня, край което минаваме. Разположено на гвата бряга на река Тунджа, селото днес има 1700 жители, 90% от които са ромско население! Били обаче „интегрирани“ и с тях проблеми нямало, твърди кметът в интервю, което чета по-късно. Истинските проблеми, според него, са, че в селото има прекрасни условия за развитие на балнеотуризмът, но няма средства, няма инвеститори и съответно – няма туристи. И това сигурно е вярно, но на мен лично „интегрирани цигани“ ми звучи като оксиморон. Още повече след историите, които по-късно научавам от първа ръка, за село Шивачево, само на десетина километра по-нататък, където един от колегите ми, оказва се, е свещеник. По гумите му, борбата там е наистина жестока – истинско съвременно опълчение, което се налага българите да преживяват ежедневно, за да оцелеят... Драма, трилъв, съспенс, екшън и хорър в едно. Когато слушам историите, които отецът разказва, не мога да повярвам до каква степен гържавата е абдикувала от този проблем.

Не се отбиваме в Твърдица, а поемаме директно нагоре. Пътят е в много добро състояние – изцяло ремонтиран през 2012 г. Горе, когато излизаме от гората на най-високата част на прохода, ахваме и спираме. Боже, каква красота! Какъв Балкан! Как се дуплят възвишенията и върховете му и колко уютно са се сгушили селата в полите му!

Усещането за балкански уют тук е особено силно. Картината се запечатва в съзнанието ми и неведнъж се връщам към нея, когато имам нужда от вдъхновение, за да опишвам „махала Небесна“. Да, небесната ми махала има черти от цяла България.

На слизане отбиваме ту вляво, ту вдясно, за да разгледаме най-близките до главния път села. Все още носят духа на старото време и сякаш – през някакъв незабележим пробив във времето – влизаме в друга епоха. И изглежда, на повечето хора, живеещи тук, сърце не им дава да пуснат съвременето, като променят вида на чудните стари къщи. Има нещо много характерно в тях, по което веднага се разпознават, макар тези къщи с каменни основи и облицован с гървени греди втори етаж да се срещат и на други места. Била съм и в трите географски области, където гървените народни къщи са най-разпространени: Източна Стара планина, Средна гора и Средна Стара планина. Но макар да споделят тези общи белези – конструкция от гърво и камък, притежават локална самобитност и носят спецификите на бита, духа, строителните традиции и дори климата на съответния регион. Не може да сбъркате еленската гървена къща с тази от Бръшлян и макар, поради близостта, да има влияние, се различава от къщите в Жеравна. Различията се долавят и външно, ако и да са отразени най-вече в архитектурно-планово отношение, както се изразяват понаучному. Например една от тайните на прочутия еленски бут е скрита именно в специфичното построение на еленския дом. Да, освен особеностите на климата, за качествата на този бут, научавам, е от значение и мястото, където се суши и съхранява месото, а това място е „горницата“ – тъмно складово помещение от северната страна на горния етаж. Там еленчани са увесвали предварително осоленото и престояло в каца за около 40 дни свинско месо. При всички случаи, по характеристиките си еленският бут е родният еквивалент на известното италианско прошуто и не по-малко известния испански хамон. Спомням си, че по време на поклонническия ми път към Сантяго де Компостела в Испания сандвичите с хамон, традиционни там, бяха основната ми храна в ежедневните 25–30-километрови пешеходни преходи. Не знам дали съм си въобразявала, че хамонът ми помага за вървенето, но в някоя от книгите на Карлос Кастанеда съм чела как старият индианец дон Хуан винаги го карал да гъвче сушено месо по време на дългите им планински разходки, за да зарежда тялото си с енергия.

Когато стигаме в Елена, спираме срещу туристическия информационен център. Любезна девойка ни дава материали за забележителностите на града и ни насочва къде да обядваме. Хапваме в Трухчевата къща – разбира се, и жарен еленски бут, а после се връщаме в старата част, за да разгледаме архитектурно-историческия комплекс „Даскалоливницата“. Тук са разположени три сгради,

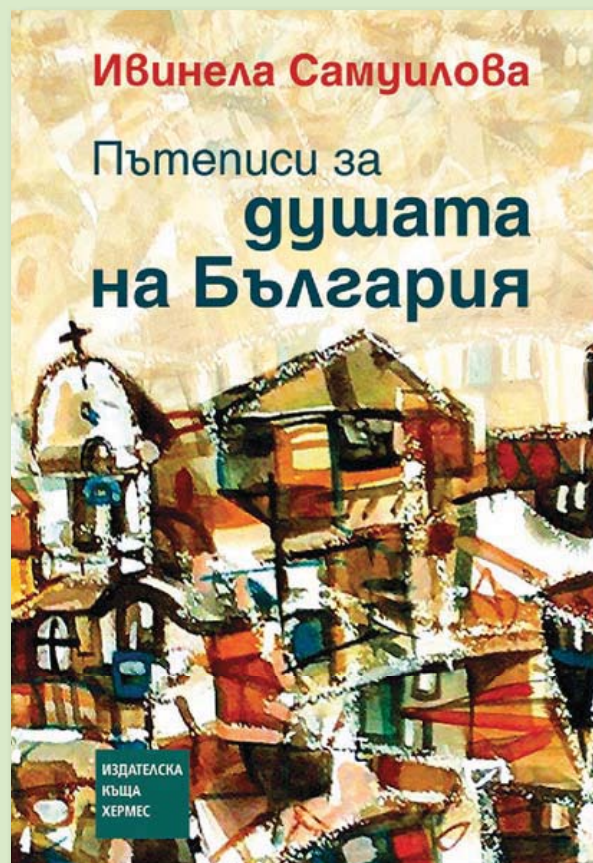

Ивина Самуилова

След възторжения прием на романа „Бабо, разкажи ми спомен“, избран от читателите за любимата книга на България за 2016 г., Ивина Самуилова ни предлага различно по жанр, но не по-малко вълнуващо осмисляне на темата за родното.

„Пътеписи за душата на България“ не е просто пътеводител. Всеки разказ за пътешествията на авторката до различни кътчета на страната носи дълбоко послание.

Неочакваните срещи по пътя, поетичното преживяване на природата, провокативният поглед към историята, задълбоченото вникване в традицията, споделените съкровени мисли и искрената емоция ни повеждат към дълбините на душата на България. Поднесени увлекателно, затрогващо, но и с типичния за авторката свеж хумор, петнайсетте истории завладяват, вдъхновяват за пътешествия и разпалват любовта към родното.

които всъщност очертават социалното пространство на живота в миналото – църквата, училището и кръчмата. Посещението на храма „Свети Никола“ е духовно преживяване, ако човек направи усилието да се подготви за това място, като се информира, за да успее да съпреживее както онова, което може да се види, така и другото, което може само да се усети, ако душата вече е настроена на подходящите честоти. „Даскалоливницата“ обаче е място, което ме пленява по особен начин. Има атмосфера, която времето не е успяло да заличи – сякаш енергията е акумулирана и е останала завинаги запечатана на някакво друго, по-fino ниво на битието. Може би новите училища трябва да се изграждат върху старите – по същия начин, по който храмовете се издигат върху стари светилища. Духовното, макар и невидимо, се усилва в натрупването – разпръскването и пагубно за него. Какво ли е да учиш на такова място, питам се. Да имаш такава ярка личност като Петко Славейков за съученик? Или за преподавател? Каква умствена мощ, каква неизчерпаема енергия има този човек! Какъв колосален труд за България е делото му! Именно той е дал името, с което еленското – първото българско класно училище, е останало в историята: „даскалоливница“. Място за „леене“ на учители, разпръскващи светлината на знанието – по аналогия с важните за онова време „свещоливници“, понеже не е имало електричество да осигурява светлина. В „Даскалоливницата“, сред другите експонати, може да видите „съвети за пазене на здравето“, написани от основателя на училището – Иван Момчилов. Може да ги прочетете и в „Бабо, разкажи ми спомен“ – плениха ме и съм ги включила в една от историите. Изобщо Иван Момчилов заслужава по-голямо внимание. Истински просветител, реформатор и патриот, човек със силен и много здрав усет какво трябва да е образованието, така че, освен да дава знания, да формира личности със здрави ценности, стабилни познания, духовни опори и национално самосъзнание. Книжовник, който има голям принос за изработването и отпечатването на учебници на роден език, съзнавайки, че езикът има изключително значение за това националният дух да не бъде поробен. Неговите наставления звучат като божии заповеди по родолюбие: „Обичай Отечеството си и никога да не пожелаеш и предпочетеш друго отечество от твоето. От всичките езици на света предпочитай бащина си и майчина си език, що си най-напред в живота си него чул и научил от тях...“.

Силно впечатлява и това колко фин човек е бил Иван Момчилов. В училището си той премахнал пръчката като възпитателно средство, а към учениците си се обръщал с „мили ми“.

Над сто са възпитаниците на „Даскалоливницата“, които – след напускане на училището – тръгват да просвещават народа, да основават училища и читалища, да се занимават с книжовна и революционна дейност. В този смисъл, съвсем на мястото си в „Даскалоливницата“ стои много важна българска реликва – нарисуваната по молба на еленчани от Станислав Доспевски икона „Просветители българский“ на светите равноапостоли и славянобългарски учители Кирил и Методий. Светите братя са с чашата за причастие, между тях на заден план е Христос – възлюбеното Слово, а пред тях, на

богослужебната маса, има разтворена книга с текст: „Пийте от нея, сия ест кръв“. Иконата има дълбоко символично съдържание – Словото на роден език е като причастие за българите, защото ги приближава до истинско познаване на Бога, а чрез образа на слънце с десет лъча е изобразена силата на знанието за съхраняването и просперирването на нацията.

Последния обект в комплекса – Камбуровия хан, не успяваме да разгледаме, тъй като в момента е затворен. В него има етнографска експозиция, а самата сграда е пренесена от село Йовковци, което остава на гъното на едноименния язовир. Ханът е построен в началото на XIX век и носи името на собственика му – Стоян Камбура, известен местен родолюбец, участвал в създаването на Еленския революционен комитет, както и в няколко въстания.

Тъкмо сме спрели да се полюбуваме на гледката към язовир „Йовковци“ малко след Елена, вече на път към Велико Търново, когато колеги ми звънят, за да се информирам къде съм и как се придвижвам. Едвам успели да се скрият в едно кафене от гъжга. Предупреждават ме, че в старата столица се изсипват порой след порой. Когато пристигаме, градът е току-що изкъпан от поредния следобеден дъжд и живописно накачал по хълма, сияе чист и величествен под лъчите на следобедното слънце.

Красотата на Велико Търново неведнъж е била оценявана високо от пътешествениците. Градът е поставян на челните места в световни туристически класации за най-красивите градове, наричан е „архитектурно бижу“, а туристите твърдят, че обаянието му на живо се запечатва дълго в съзнанието. И тази оценка не се е променила за последните повече от 100 години. В книгата „Спомен за Търново“*, която при едно от гостуванията в града ми подари Мила Милчева** – прекрасен човек и скъп приятел, журналист и автор на чудни бижута с мотиви от български шевици, чета, че през 1907 г. на страниците на National Geographic се появява втората статия за България – пътепис именно за Търновград. Авторът е американският пътешественик Феликс Кох и той описва първите си впечатления от града така: „... От склоновете се издигат къщите – високи и тесни с всякакви форми – все по-високо по улиците, като я карат полекичка и на зигзаг, така че човек никога не знае дали мястото, за което е тръгнал, се намира на върха, или в подножието на планината. Съответно и къщите се намират само от горната страна на пътя и когато погледнеш изотдолу минаващите мулета, те все едно крачат по покривите. Постройките в Търново имат и още една отличителна черта. Обикновено хората на Балканите не са особено щедри по отношение на прозорците и особено тук техният брой може да се приеме като показателен за размера на късията. Но без значение дали хората са бедни или богати, прозорците изобилстват от тази страна на къщата, която е обърната към красивата река“.

*Автор Катя Митова-Ганева, Фабер, 2009. – Б. а.

**Прекрасните бижута на Мила Милчева може да разгледа-
те на страницата iglika.net. – Б. а.

(Следва продължение) ♦